

סיום מסכת נידה וסיום הש"ס

הללו יה אודה יקוק ככל לבב בסוד ישרים ועדה (תהילים קי"א, א)

1. על מסכת נידה: (ע"ב דפים) היחידה בסדר טהרות והאחרונה בש"ס - התלמוד הבבלי.

- א. הש"ס: יש ששה סדרי (ש"ס) משנה אבל, תלמוד קיים באופן מלא רק על ארבעה: מועד, נזיקין, נשים וקדשים (למעט-אבות בנזיקין, קינים, תמיד ומידות בקדשים). בזרעים יש רק על ברכות ובטהרות רק על מסכת נידה.
- ב. מקום המסכת: מסכת נידה, כאמור, היא היחידה בסדר טהרות והאחרונה בתלמוד הבבלי. לכאורה, מקומה הטבעי של מסכת נידה הוא בסדר נשים. את שיוכה לסדר טהרות ניתן להסביר ע"פ דברי הרמב"ם (הלכות מקואות יא, יב) לפיהם, טומאה וטהרה הן גזירת הכתוב ותלויות רק בכוונת הלב. כלומר, § גזירת הכתוב: טומאה אינה תוצאה של צואה, טיט או לכלוך בגוף. ומנגד, גם הטבילה לטהרה אינה פעולת ניקוי הגוף מלכלוך שעליו. אלא, אלו חוקים-מצוות שמעיות ולא שכליות. היינו, הטומאה והטהרה הן "גזירת הכתוב" והטהרה היא "דבר תלוי בכוונת הלב". ובלשון הרמב"ם על הטהרה:
- § כוונת הלב: "כשם שהמכוון ליבו לטהר, כיון שטבל, טהר, ואף על פי שלא נתחדש בגופו דבר; כך המכוון ליבו לטהר נפשו מטומאת הנפשות, שהן מחשבות האוון ודעות הרעות, כיון שהסכים בליבו לפרוש מאותן העצות, והביא נפשו במי הדעות, טהר". משום כך, מסכת נידה נכללת בסדר טהרות ולא בסדר נשים!
- ג. ייחוד המסכת: § מסכת נידה נחשבת כאחת מ-3 המסכתות הקשות בש"ס, ערובין, נידה, יבמות (ענ"י). § מאפייני נידה: 1. היא טמאה, מטמאה ופוסלת במגעה קדשים וטהרות. 2. היא איסור ערוה חמור (גם היום) שדינו כרת.

2. תוכן המסכת: המסכת דנה בין היתר ב:

- ד. הגדרת זמנים בהם אשה שראתה דם נחשבת מספק כנידה טמאה, מטמאה ופוסלת במגע קדשים וטהרות (מכאן ולהבא, דיה שעתה, מעת לעת ומפקידה לפקידה) תוך הבחנה בין בעלת וסת קבוע ללא קבוע וכן אם בדקה, לא בדקה טרם ראתה הדם. דיון באשה ללא וסת קבוע אם נחשבת כטהורה לשעתה או לתמיד כאשר אינה רואה דם בזמן קבוע או שאינה רואה כלל (קטנה, זקנה, מניקה...).
- ה. דרכי בדיקה וצבע דם נידה: כיצד ובאלו אמצעים אשה (גם לא ברת דעת) בודקת עצמה במצבים ובזמנים שונים (לפני בזמן או אחרי תשמיש), הגדרת צבעי הדם המטמאים ושלא מטמאים. דרכי בדיקת זיבה באשה (דם מרחם) ובגבר (מחלה) וימי טהרה אחרי לידה לזכר ולנקבה.
- ו. הפלה וניתוח קיסרי: דיון בשאלות מתי הפלה או ניתוח קיסרי-יוצא דופן (באשה המקשה ללדת) נחשבים ללידה המטמאה אותה ומתי לא, מה נחשב ולד (צורה, מהות, גיל...)?
- ז. סוגי דם: הדם הנחשב לדם נידה (לח, יבש, יבש היכול לחזור להיות לח) לפי מקומו, צורתו, בימי טהרה, דם בתולים ופציעה בביאה ראשונה ושניה, עם ובלי בדיקה.
- ח. כתמים: הגדרת כתם המטמא מדרבנן בנידה לפי מועד ראייתו, מקום הימצאו (בבגד, בבשר איש, אשה, סדין...), מקורו (פצע, שוק טבחים...), גודלו, צורתו (מרוח או לא)... כיצד ובמה בודקים אם כתם הוא אכן דם נידה או לא.
- ט. כותית, צדוקית, גויה וקטנה: דיני נידה בכותית, צדוקית, גויה וקטנה ודיון בשלבי וסימני התבגרות בבת ובבן.

3. מנושאי המסכת:

- י. נידה טמאה ומטמאה: מדין תורה רק דם היוצא ממקור אשה (גם תינוקת) הוא דם נידה טמאה ומטמאה. מועד תחולת הטמאה תלוי בסוג האשה: § אשה עם וסת קבוע מטמאה רק בשעת ראייתה (דיה שעתה). § באשה ללא וסת קבוע הדעות חלוקות: *רק משעת ראייה אם משום חזקת הטהרה שלה ואם משום שלא הרגישה ביציאת הדם וזה סימן שלא ראתה, כי אשה מרגישה ביציאתו. אשה שלא מרגישה, כגון שוטה, מטמאה למפרע מעת לעת. *מטמאה למפרע מפקדה (בדיקה) אחרונה שלה, גם אם היתה לפני כמה ימים *למפרע מעת לעת (24 שעות) או מפקדה לפקידה לפי המוקדם שבהם. § אשה שלא רגילה לראות כגון, בתולת דמים (מעולם לא ראתה דם), מעוברת (שעוברת ניכר), מניקה (כל זמן שמניקה) וזקנה (פסק לה המחזור - עברו עליה 90 יום בלא דם נידה) מטמאות רק מכאן ולהבא (בלי למפרע!).

יא. בדיקת דם: נקבע כי טוב שאשה תרבה לבדוק עצמה באמצעות עד (בד לבן ורך) שניתן להחדרה ללא פציעה.

יב. לידה-וולד: רק לידה מהרחם של ולד זכר, נקבה, חי, מת, שליה, הפלה של עובר בן 40 יום ויותר, שיצא רוב מצחו (בלידה רגילה או רובו בלא רגילה), כולל שפיר שבתוכו רקמת ולד לפי מינו, ובספק זכר/נקבה, כמו סנדל-עובר שצורתו מחוקה, דינו כזכר ונקבה, ובלבד שיש לו צורת אדם (לא חתיכת בשר, שערות, קליפות) מטמאה טומאת לידה. אחרת, אין טומאת לידה. אך, בכל מקרה, דם שיצא מהרחם מטמא.

יג. עת נידה ו-לא עת נידה: הרואה דם שיצא ממקורה (חד פעמי או מתמשך) טמאה טומאת נידה 7 ימים (=עת נידה). אם פסקה מלראות עד היום ה-7 לפנות ערב, טובלת בליל היום ה-8 ונטהרת מטומאת נידה. ו-11 הימים הבאים נקראים בתורה לא עת נידה ובחז"ל ימי זיבה. אם נראה בהם דם זהו דם זיבה ולא דם נידה. אם נראה דם ביום אחד או שניים זוהי זבה קטנה ה"שומרת יום כנגד יום" וטובלת. אם ראתה דם ב-3 ימים

רצופים בתוך ימי הזיבה, זוהי זבה גדולה הנטמאת ל-7 ימים שאחרים צריכים להיות 7 ימים נקיים מדם וטובלת ומביאה למחורת קרבן. הימים שלאחר 11 הימים הם ימי נידות ודם שיראה בהם הוא דם נידה.

ד. כתם: מדרבנן כתם דם (בגודל גריס (פול) ועוד וי"א 3 גריסים) הנראה בשר אשה (לא גויה) אט על בגדה מטמא נידה, מעת הכיבוס האחרון של הבגד, ובלבד שיש אפשרות שהכתם הגיע ממקור האשה. אבל אם ניתן לייחס (לתלות) הכתם במקור אחר (שוק של טבחים, פצע בגופה, אשה אחרת...). או, אם הכתם נמצא בחלוק או בגוף במקום שלא ייתכן שהגיע מהמקור, אין זה דם נידה והאשה טהורה. הגזירה בכתם כדי שלא יבואו להקל בטומאת בגד ואף בדם עצמו. כדי לבדוק אם הכתם הוא דם יש להעביר עליו בשפשוף ולפי הסדר 7 סממנים שקבעו חכמים ורק אם הוא נעלם זהו דם. אחרת, זה לא דם והאשה טהורה.

טו. דם בתולים: דם בתולים אינו מטמא. אולם בשאלה מה נחשב דם בתולים שלא מטמא (רק ביאה אחת, לילה שלם, 4 לילות ועוד), חלוקות הדעות בהתאם לגיל (קטנה פחות מגיל 12 שאין זה זמנה לראות דם, נערה מגיל 12 שנה ויום עד 12 ו-6 חודשים שהביאה 2 שערות, בהבחנה מי שכבר ראתה ללא ראתה, בין זו שראתה דם בעודה בבית אביה, בטרם ראתה לפני נישואיה ללא ראתה ועוד). כיום נקבע, דם בתולים הוא בבעילת מצוה בלבד.

4. הפרק האחרון: דן בדם בתולים ובהבדלים בינו לדם נידה.

5. המשנה האחרונה: דנה באשה הרואה דם בסוף 11 ימי הזיבה (שאחר ימי הנידה) בהיבטים ובתנאים שונים.

6. קטע הסיום: החל מ- אמר לי רב שמעיה לרבי אבא (בענין ימי נידה, ימי טהרה וימי זיבה)

תינוקת	פרק עשירי	נדה	עג ע"א
אמר ליה רב שמעיה לרבי אבא: אימא, ביממא - תהני זכה, בליליא - תהני נדה! אמר ליה: עלך אמר קרא "צל נדתה" - סמוך לנדתה, סמוך לנדתה אימת הני? בליליא, וקא קרי לה 'זכה'.			
תנא דרבי אליהו: כל השונה הלכות בכל יום - מוכטח לו שהוא בן העולם הבא, שנאמר 'הליכות עולם לו' - אל תקרי 'הליכות' אלא 'הלכות'.			

הדרן עלך תינוקת וסליקא לה מסכת נדה

7. הערות סיום לסיום מסכת נידה והש"ס.

טז. סיום מסכת נידה (תלמוד): מסכת נידה מסתיימת ב: .. כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן העוה"ב שנאמר: "הליכות עולם לו" אל תקרי הליכות אלא הלכות. וזאת כדי לסיים בדבר טוב (תוסי' הראש על ברכות לא א): "לא יפטר אדם מחברו...אלא בדברי הלכה". ומוסיף הרב קוק (עין איה) "בהפטר אדם מחברו ראוי שיתגלה מרכז החברות שהוא דבר הלכה...". כלומר, ההלכה היא תכלית מסכת נידה שמביאה לשלום וזוגיות טובה.

יז. סיום מסכת עוקצין (משנה): מסכת עוקצין היא האחרונה בסדר טהרות ובש"ס ועוסקת באוכלין המקבלים או לא מקבלים טומאה והתנאים לכך (מאכל אדם, הכשר, תלוש). נקבע בה כי בגדר "אוכל" נכלל גם השומר - העוקץ של הפרי/הירק. מכאן שם המסכת - עוקצין. מסכת עוקצין מסתיימת בשתי אמירות (פרק ג, יב):

1. אמר רבי יהושע בן לוי, עתיד הקדוש ברוך הוא להנחיל לכל צדיק וצדיק שלש מאות ועשרה עולמות, שנאמר (משלי ח, ח): להנחיל אהבי יש ואצרתיהם אמלא.

2. אמר רבי שמעון בן הלפתא, לא מצא הקדוש ברוך הוא פלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום, שנאמר (תהלים כט, יא), יי עז לעמו יתן יי יברך את עמו בשלום. כלומר, שכר לומדי תורה הוא עוה"ב וברכת שלום.

יח. מסכת ברכות, הראשונה בש"ס, מתחילה בקביעה שזמן קריאת שמע בערבית הוא משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתם, אותם כהנים שמברכים את ישראל בשלום. והיא מסתיימת בחמשה פסוקי שלום: "אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא: תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם, שנאמר, וכל בניך למודי ה' ורב שלום בניך, אל תקרי בניך אלא בוניך (ישעיהו נ"ד); שלום רב לאהבי תורתך ואין למו מכשול (תהלים קי"ט); יהי שלום בחילך שלוח בארמנותיך (שם, קכ"ב); למען אחי ורעי אדברה נא שלום בך (שם); ... (שם) ה' עז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום (שם כ"ט). זה הסיום גם במסכתות יבמות, נזיר וכריתות.

יט. הקשר בין סיומי שלוש המסכתות:

1. במסכתות נידה ועוקצין, הקשר הוא השכר, עולם הבא, המובטח ללומדי תורה. בעוקצין - הנחלת ש"י (310) עולמות ובנידה הבטחת חלק לעולם הבא (ערוך לנר - רבי יעקב יוקב עטלינגר, 1871 - 1798, גרמניה).

2. ותוספות יו"ט מוסיף: למרות שקביעת הלכות בתלמוד מלווה בהרבה מחלוקות הרי שאין מחלוקות אלו מביאות לידי מריבות ומדון, כדרך שמביאות מחלוקות רגילות, ולכן הסיום בנידה - כל השונה הלכות. כי התורה היא כלי המלא ברכת השם משום ש-"יי עז לעמו יתן יי יברך את עמו בשלום" (כסיום הש"ס בעוקצין). לומר אין בהלכות נידה שמץ מחלוקת או מריבה אלא רק שלום כי בהלכה אין מחלוקת אלא שלום.

3. גם מסכת ברכות מתחילה ומסתיימת בשלום ובכך נקשרים התחלת המסכת הראשונה בש"ס וסיומה בשלום לסיום הש"ס כולו בשלום. כלומר, הכל מתחיל, סובב ומסתיים בשלום.

יה"ר שבזכות אור התורה נזכה לשלום בינינו לבין עצמנו ויתקיים בנו "יהי שלום בחילך שלוח בארמנותיך; למען אחי ורעי אדברה נא שלום בך". ולשוב כל חיילנו לשלום בגופם ובנפשם.

מזמור לתודה

לסיום הסיומים מבקש אני להודות לשלושה שבזכותם אני זכיתי לכך:

הראשון – לאבי מורי שלמה בן יעקב וזהרה ז"ל, שמאז היה לי הש"ס הראשון, בהיותי בישיבה בכפר חסידים, הוא תמיד דחף ועודד אותי ללמוד "בגמרות האלו", כפי שהוא נהג לכנות את מסכתות הגמרא.

השני – למורי ורבי הרב יעקב אריאל שליט"א, לשעבר הרב הראשי לרמת גן, רב כפר מימון וראש הישיבה, על החשיבה התלמודית והמשפטית שספגתי ממנו בשיעורי הגמרא ששמעתי ממנו, בשבתות בין מנחה לערבית, במשך עשרות שנים בכפר מימון.

והשלישית – לרעייתי עליזה שכל לימודי והישגיי בכל התחומים שלה הם. היא איפשרה לי, מאז נישואינו ועד היום, ללמוד כל הזמן וכל נושא, ועל טרחתה הרבה במסירות ובטוב טעם בהכנת סעודות המצוה הרבות לסיומי מסכת שהיו בביתנו כפי שחברים רבים שנטלו בהן חלק יכולים להעיד על כך.

תודה רבה להם ולכל משתתפי הסיומים שהשתתפתם והערותיהם תרמו מאוד לשיפור דפי הסיום.

זכות התורה תעמוד לכולם